

da se stvar v spomin vtisne. Prezgovorni ljudje pridejo dostikrat v tak slučaj, da veliko govore, pa malo povedo; kar govore je pretergano in ni v pravi zvezi; bistveno in nebistveno pomešajo; na zadnje jih nihče ne razume, dostikrat pa tudi sami ne vedo, kar so hotli povedati.

Tega se je treba učitelju varovati. Previdno in zmerno naj dalje postopa in povsodi modro na zakone gleda. Ni tako težavno, posamezne točke mikavno razvijati; a obširno stvar pregledno, in prav zverstenost v celoto spraviti, da postane vtis neizbrisljiv, to je stvar veliko težavnejša. Nikakor se od učitelja preveč ne zahteva, ako se tudi živost od njegovega govora tirja. Kajti živo in organsko more slediti del za delom, da postane izvod temeljit. Dalje je pa tudi paziti, da je človeški duh sam čudovit organizem, kateri posameznosti v splošnost vverstuje. Živost govora imela je vedno veliki uspeh, ter razodevala čudovito moč. Se ve, da je to prirojen dar, vendar se tudi z marljivostjo pridobi in dopolni. (Počta nascitur, orator fit.) Ako se je učitelj privadil, v svojem govoru biti jasen, resničen in budiven, potem mu tudi ne bode težavno, opazovati in razumeti proste zakone organskosti, tiste v dobrih zgledih spoznavati, ter si jih prisvojovati. — Učitelj mora spoznati, da je izreja in podučevanje neka umetnost, njegova najimenoitnejša naloga je, da se privadi nje tehnike. (Ars educandi, ars difficillima.) Kdor se je zgodaj navadil otroke opazovati in z njimi občevati, kmalo se bode tudi izuril govoriti z njimi, ter jih s svojim govorom za se pridobivati. On bode vedel ceniti lastnosti govora, ktere so: jasnost, resničnost, budivnost in živost.

G.

Anton Umek Okiški.

Vse za vero in domovino.

A.

»Dokler si nježen otrok, té željno poslušaj nauke,
Naj ne pomni jih duh sam, tudi odkrivaj jih z deli. —
Naj pred časti Bogá ter stariše čislaj in one,
Ktere ti dala namesto je starišev sama narava.«

M. A. Muret.

Kedar sem l. 1857/8 vstopivši v gimnazijo Ljubljansko za učitelja ob delavnikih v stolni, ob nedeljah in praznicah navadno v nunske cerkve imel gimnazijsko službo božjo, stregel mi je večkrat k sv. maši četertotšolec, kateri se mi je koj s svojim mirnim pa duhovitim vedenjem priljubil stanovitno. Mladeneč ta je bil ranjki Anton Umek Okiški.

Rodil se je v soseski sv. Ane na Okiču — od tod Okiški — v duhovni Boštanski (Savenstein) na dolnem Kranjskem 12. junija 1838. Oče Janez, mati Jera, stanú kmečkega, sta oba pošteno vzrejevala otroke

svoje, in vzlasti pobožna mati je ljubega Antona z besedo in dejanjem navduševala za vse, kar je dobro, pravo in lepo. Željno je nježni otrok poslušal njene nauke, in ni jih pomnil duh sam, temuč kazal jih je tudi v delih. V domači šoli Boštanjski bil je vsem v vzgled in spodbudo. Verli duhovni pomočnik Stanislav Šranec, spoznavši bistrega duha, jame buditi mladega Antona za verno slovensko reč, in vidilo se mu je, da ga vsakdanje opravila kmečke ne veselijo. Blagejši duh podobe više ljubi, in sam začne prositi, naj ga pošljejo v Ljubljano v više šole. Nepremožni roditelji se strašijo velicih stroškov, ali pomaga jim dobri župnik Boštanjski, Ignacij Kutnar, priporočivši zmožnega učenca prijatelju Jan. Šlakarju, šolskemu voditelju, kateri je nekaj sam nekaj po družih podpiral ga toliko, da je Umek učil se lahko, in v srednjih šolah že je hvaležen sim ter tje podpirati jel celó svoje domače.

Na gimnaziji Ljubljanski prikaže se Anton Umek v šolskem letniku v prvem razredu l. 1855 na I. mestu, na katerem se nahaja l. 1862 tudi v poslednjem ali osmem razredu. Le enkrat je bil na II., dvakrat na III., sicer pa vedno na I. mestu med mnogimi součenci, ki so ga sploh ljubili. V petem razredu bil sem mu jaz učitelj verstva, in v osmem učitelj slovenstva. Bil je tudi on med učenci, kateri so pod ljubeznjivim in očetovskim vodstvom blagega ravnatelja J. Nečáška dospeli svojo gimnazijsko oliko, in koj za tém je l. 1862 po izvrstno opravljeni zrelostni preskušnji poslovil se od Ljubljane tudi Umek.

Najprej časti Boga. To je véno spolnoval Umek na gimnaziji vse leta. Pobožno se je obnašal in prosto, brez himbe, vsem v spodbudo in vedno enako, celó v viših razredih. — Čislaj stariše. Spoštoval in ljubil je očeta in mater priserčno, kakor tudi brate in sestro. Čital sem nekoliko pisem njegovih, v katerih se ljubo razodéva njegova resnična vdanost do vseh domačih. — Čislaj njihove namestnike. Tudi to je dostojno izvrševal celo po dokončanih šolah, in hvaležno spoštoval učenike in dobrotnike nekdanje. I njega so čislali učitelji, čim bolj so ga poznali.

Bilo je še na gimnaziji, da ga nekda vprašam jaz, kamo se misli podati po doveršenih srednjih šolah. V bogoslovje ali pa v modroslovje, mi priprosto odgovori; določil doslej še nisem. Znamenito je v tem oziru pisanje, ktero je sedmošolec domačim poslal 20. rožnika 1861 iz Ljubljane:

Preljubeznivi moji!

Neizrekljivo me je razveselilo pismo, in vse drugo, kar ste mi poslali z vošilom vred kot darilo za god, ki sem ga ravno danes teden obhajal. Zares v serce me razveseli, kolikorkrati se spomnim (in to se zgodi veliko-velikokrat) na svoj rojstni kraj, na svoj tihi mirni dom na Okiču. Kaj bi pa tudi ne. Tam sem preživel perve leta svoje mladosti

v jasni zadovoljnosti; na lipovških in slemenških pašnikih sem bil veliko bolj srečen, kakor zdaj, ko po ljubljanskih gradovih „ongavim“. — Upam pa, da tudi zdaj nisem nesrečen in nezadovoljin ne; ampak veliko več, Bogú in Vam, moji dobri skerbni starši! moram biti hvaležen, da sem jo tako daleč pririnil. Kaj bi pa tudi ne bil hvaležen? Saj ni, da bi človek zmiraj otrok in pastir ostal.

Pa ne samo spomin na nekdanje čase me tolikrat privabi domú, ampak veliko več še to, da kar mi je nar ljubšega na zemlji, tamkaj prebiva. Tam namreč ste, hvala Bogú, oče in mati živi, in kolikor toliko še zdravi. Od Vas mi je došla za Bogom nar večí pomoč, posebno v telesnih zadevah; pa tudi v dušnih rečéh matrne besede, ki se v mladosti v mehko serce vsadijo, več zdajo, kot marsiktere debele učene bukve, ako jih človek pozneje prebere in prebira. Tedaj za blage in zveličavne nauke svete vére moram posebno Vam, predraga moja mati! čez vse hvaležen biti in tudi sem.

Ostal mi bo celo življenje, naj me že pripelje pot na desno ali na levo, ta zaklad, ki ste ga domá zastavili, in ki se je pozneje po mnogem učenji se vé da mnogo narastel in razkošatil, kar vednost zadene. Rekel sem: naj me pripelje pot na desno ali na levo — saj veste, kaj čem s tem reči. — Mladenčem, meni enakim, so odperte mnoge pota, tedaj je tudi meni več vrat odprtih; jest se ne branim nobenih, in tudi čez nobene ne silim; kar bo, to bo; saj to pa sami veste, da posebno take reči se morajo premisliti do zrelega. Sicer bi pa tukaj še eno rad sprožil, ker sem ravno pri tem. Škrici so kmečkim ljudem tern v pèti, pa zakaj? Zato ker so velikokrat kmete goljufali, preganjali, zatirali, odirali, jih zaničevali, in se obnašali proti njim, kakor bi bile gosposke riti bogovi, kmečka priprostost pa jim je bila zaveržen angel. To so posebno delali tako imenovani „pijomtarji“. Od tod izhaja, da vsak gosposk človek, ki ni duhoven, je „preklet škric in odertnik“. Ali silo napčna misel bi bila, ako ima kdo vse neduhovske gosposke ljudi za take. Ali to ni tako. Med mnogo nepoštenimi je veliko poštenih deželskih gospodov, kakor tudi med duhovščino, Bog se smili, ni vse zlató, kar se svéti; pa od tega je nar bolje, da molčimo. — Po pameti in pa po sveti véri, po glasu svoje vesti, mora človek ravnati in je prav, naj že hodi po tej ali po uni poti. Jaz še nisem ne tega ne unega sklenil, zato sem prav radoveden, kaj bo iz mene. Ker pa dolgost življenja ni v naši oblasti, se samo po sebi vé, da, kakor vsak, moram tudi jest povsod in vselej svojim besedam pristavljati, ali sáj misliti: „če bom živel“. — Sicer bo pa že Bog dal, da se bo vse dobro izšlo.

Kar me tudi domú vabi, v mislih in v resnici, so moji brati: Janez .. Martinče .. Cene .., je moja sestra Mica ..; mika me visoki jasni

Okič, prijazna vsa soseska in daljni pogled na vse strani . . . Z Bogom!
Vas vse lepo priserčno pozdravljam ves

Vaš

Tone Umek.

Starši in mnogi prijatelji so res želeli, naj Anton bode duhovnik, toda župnik Boštjanski Kutnar potolaži očeta in mater, da mu pustita na voljo, in ker so podpirali ga nekteri dobrotniki in grajščak Ludv. vitez Gutmansthal, podá se l. 1862 na vseučilišče Dunajsko. Poprime se jezikoslovja ter marljivo pripravlja za učiteljstvo. L. 1866 pride po nasvetu blagega A. Janežiča v Celovec, kjer na gimnaziji podučuje poleg gerščine ali latinščine in nemščine vzlasti slovenščino ter vredeje Besednika. V kratkem si pridobi občno spoštovanje, pri mladini ljubeznjivo vdanost. Zaroči se z gospico Franciško Rabičevq, toda le za malo časa, kajti z l. 1871 jame bolehati in že 15. julija, zapustivši mlado vdo-vo in hčerko Bertico, umre lepo previden in vdan v osodo Božjo. Pokopan je na grobišču sv. Ruperta v Celovcu, kakor je sam želel, poleg dragega prijatelja svojega Ant. Janežiča.

Bil mi je ranjki učenec in priljubil se mi je tako, da tudi o njem, kakor o ravnatelju Nečásku ne gine, marveč — kdo vé zakaj — čim dalje tim bolje vedno mi ko trombe glas, ko zvon doní — od verlega moža spomin. — Redki so, kateri bi čedni pa bistri po sedanjih šolah napredovali brez graje stanovitni do konca, ozirajoči se na zvezdo prave modrosti. Nekteri vendar imajo milosti nebeške v obilnejši meri, in blagor jim, ako jih zvesto obračajo vedno Bogu na čast, sebi in drugim v prid.

Gorjé mladini brez blagih vzorov. „Nichts wichtiger für die Jugend, als wenn sie Ideale hat und daran glaubt; eine bloss realistisch gesinnte Jugend ist verloren“ (J. Fr. Böhmer). Anton Umek si je že v nježni mladosti vbral bil vzor, kateremu je žertvoval se Okiški na slovstvenem polji slovenskem verno v vsem svojem dejanji in nehanji, in se ga tudi po doveršenih viših šolah ni sramoval, napisavši na lastno sliko geslo svoje:

„Vse za vero in domovino.“

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega okusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinski: „*Litera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane.“

Od Müzzzuschlag-a odpira se proti zapadu tesna dolina, po kateri priteka bistra rečica Murica (Mürz), in skozi katero pelja glavna cesta